

AMCHAM SERBIA

A LEADER IN CHANGE

ŠESTO PROLAZNO VREME

OTKLJUČAVANJE
REFORMI?

SADRŽAJ

6	UVOD	28	ULOGA DRŽAVE U PODSTICANJU PRIVREDNOG RASTA
10	KRATAK OSVRT NA OVOGODIŠNJE ISTRAŽIVANJE	29	PREDUSLOVI ZA RAST VELIKIH I MALIH KOMPANIJA – SUMARNI PRIORITYI
13	SNAGA AMCHAM ZAJEDNICE	32	EFIKASNOST PRAVOSUĐA
14	METODOLOGIJA I DEMOGRAFIJA	33	PREDVIDIVOST FISKALNIH I PARAFISKALNIH NAMETA
16	SRBIJA U ODNOSU NA SUSEDE	35	DELOTVORNOST JAVNO-PRIVATNOG DIJALOGA U PROCESU IZMENE REGULATORNOG OKVIRA
17	ZADOVOLJSTVO POSLOVNOM KLIMOM I OČEKIVANJA PRIVREDE	37	SUZBIJANJE SIVE EKONOMIJE
18	OCENA PRETHODNIH REFORMI	38	eUPRAVA I DIGITALNA TRANSFORMACIJA
20	PROGNOZE ZA RAST	40	TRŽIŠTE RADA, LJUDSKI POTENCIJAL I OBRAZOVANJE
22	REFORME ZA NOVE INVESTICIJE		
26	IZAZOVI U NAREDNOJ GODINI		

ŠESTO PROLAZNO VREME - 2018. GODINA - UVOD

Poštovani članovi Američke privredne komore u Srbiji,

Šesti put za redom sprovodimo istraživanje među kompanijama članicama sa ciljem da zajednički identifikujemo ključne reformske procese koji će dovesti do unapređenja poslovnog okruženja i time podstaći investicione aktivnosti i otvaranje novih radnih mesta. Nalazi našeg istraživanja treba da posluže kao svojevrsan putokaz našim partnerima u Vladi Republike Srbije pri dizajniranju i sprovođenju reformi, jer mi zajedno sa predstavnicima mikro, malih i startup (MMS) kompanija identifikujemo ključne oblasti u kojima je neophodno napraviti regulatorne izmene, ukloniti prepreke sa kojima se susrećemo u svakodnevnom poslovanju i obezbediti jednake uslove poslovanja za sve privredne činioce.

Govori srpski privatni sektor

Rezultati našeg istraživanja predstavljaju jedinstven glas preko dve stotine privatnih kompanija koje su do sada investirale u Srbiju više od 14 milijardi evra. Direktno zapošljavamo preko 95.000 ljudi, a indirektno 130.000 građana naše zemlje. S obzirom na to da okupljamo američke, druge međunarodne i najbolje domaće kompanije, donosimo najbolje svetske i evropske prakse, ali i inovativne ideje za podsticanje daljeg ekonomskog razvoja i rasta.

Snaga našeg istraživanja leži u činjenici da imamo uporedive godišnje rezultate, jer je prvo istraživanje o poverenju i zadovoljstvu investitora sprovedeno 2013. godine. Prikupljeni podaci i njihovo poređenje sa rezultatima AmCham istraživanja iz prethodnih godina omogućavaju nam da pratimo ključna reformska kretanja, istaknemo uspešno sprovedene reforme, ali i ukažemo na oblasti koje već godinama ostaju u nerešenom statusu – sa vrlo malo, ili gotovo bez ikakvog napretka.

Da se čuju i prioriteti malih

Svi znamo da su mikro, male i startup kompanije važne za razvoj svake moderne ekonomije. Stoga, prepoznajući činjenicu da kao AmCham zajednica predstavljamo deo privrede koji u svojoj strukturi ima relativno malo ovakvih firmi, kao i prošle godine, nastavili smo sa praksom uključivanja ovog sektora u naše istraživanje. U saradnji sa Enecom, Startit-om, ICT Hub-om i Impact Hub-om ispitali smo i njihovo viđenje poslovnog okruženja, kao i njihove prioritete. Zaključak je da se njihovo viđenje u najvećoj meri poklapa sa našim ocenama, uz oštrije ocene sadašnjosti i snažniji optimizam MMS sektora za dalji razvoj poslovanja i nova radna mesta.

Potrebno je ubrzati ritam – ne živi se od stare slave!

Uspešno sprovedene reforme u prethodnim godinama, poput smanjenja budžetskog deficita, reforme radnog zakonodavstva, građevinskih dozvola i inspeksijskog nadzora, ostaju pozitivno ocenjene još od trenutka njihove izmene. Mi kao zajednica takve reformske poteze Vlade itekako prepoznavamo, jer nam olakšavaju svakodnevno poslovanje. Zajednički prioriteti AmCham-a i MMS sektora svode se na neophodnost unapređenja efikasnosti pravosuđa i vladavine prava, predvidivost poreskog i parafiskalnog opterećenja, doslednu primenu zakona od strane Poreske uprave, ali i unapređenje transparentnosti zakonodavnog procesa, konsultacija sa privredom

i merenje efekata propisa i pre i nakon usvajanja propisa. Dok naše članice ostaju pri suzbijanju sive ekonomije i podsticanju razvoja eUprave, ePoslovanja i eTrgovine kao apsolutnim reformskim prioritetima, istovremeno MMS sektor skreće pažnju na hitnost smanjenja birokratije kod uvoznih/izvoznih poslova, kao i dalje smanjenje opterećenja za nova zapošljavanja.

Obaveza prema našem članstvu i građanima naše zemlje

Kao najveće nezavisno poslovno udruženje imamo obavezu, ali i kredibilitet da ukažemo Vladi Srbije na ključne prepreke koje sprečavaju dinamičniji privredni i ekonomski rast. Vlada je do sada imala sluha za naše prioritete o čemu svedoče zajednički uspesi u mnogobrojnim reformskim poduhvatima koji su bili deo agende naših devet odbora. Kao i prošle godine, najbolje su ocenjene reforme sprovedene u mandatu prethodne Vlade - smanjenje budžetskog deficita, manje administracije za pribavljanje građevinskih dozvola, reforma radnog zakonodavstva i početak implementacije eUprave. Naša je obaveza da ukažemo na oblasti gde je bilo malo, ili gotovo nimalo napretka poput reforme javnih preduzeća, zdravstva i pravosuđa. Tu nas čeka veliki posao, a naša zajednica stoji na raspolaganju da pruži sistemsku podršku Vladi u rešavanju ovih dugogodišnjih problema.

Vetar i more su dobri i povoljni, uhvatimo bolji kurs!

Moram da pohvalim Vladu Republike Srbije, jer je učinila ključni iskorak u stabilizaciji makroekonomskih indikatora. Odgovorna fiskalna politika je dovela do pada budžetskog deficita i javnog duga, po niskoj stopi inflacije približavamo se ozbiljnim zemljama, dok nezaposlenost i dalje opada, a uprkos merama fiskalne konsolidacije beležimo privredni rast.

Ali, i dalje je pred nama veliki i važan posao – potrebno je da izgradimo stručne i efikasne institucije, koje će biti garant osnovnih prava privredi i građanima. AmCham zajednica će nastaviti da bude konstruktivni partner Vladi i njenim institucijama, ali i konstruktivni kritičar koji neće odustati od prioriteta svojih kompanija članica. Želim lično da se zahvalim našim članovima na angažovanosti i vremenu koje su posvetili učešću u našem istraživanju. Informacije koje dobijamo od članova su upravo ono što pokreće AmCham u pravcu poboljšanja poslovnog okruženja, na putu menjanja Srbije na bolje.

Jelena Pavlović
Predsednik Upravnog odbora
Američke privredne komore u Srbiji

KRATAK OSVRT NA OVOGODIŠNJE ISTRAŽIVANJE

AmCham-ovo istraživanje poslovne klime i poverenja investitora daje prikaz percepcije članstva AmCham-a o poslovnom okruženju u Srbiji. Istraživanje je sprovedeno putem kvantitativnog, anonimno popunjenog, elektronskog upitnika (uzorak je pokrrio 97 članova) i 32 kvalitativna intervjua metodom "lice u lice". Istraživanje je sprovedeno po peti put, u periodu od jula do oktobra 2018. godine, dok su prethodna istraživanja sprovedena tokom 2013, 2014, 2016. i 2017. godine.

Imajući u vidu da članice AmCham-a većinski predstavljaju velike i srednje kompanije, kao i prošle godine, uključen je i kontrolni uzorak sačinjen od mikro, malih i startup kompanija okupljenih u okviru 4 asocijacije – Eneca, Startit, ICT Hub i Impact Hub. Cilj uključivanja i poređenja stavova velikih investitora i malih kompanija je jasnije sagledavanje stanja celokupne domaće ekonomije i neophodnih koraka za njen brži rast.

ZADOVOLJSTVO I POVERENJE INVESTITORA

- **Opšte zadovoljstvo poslovnim klimom je umereno, uz očekivanje manjih poboljšanja:** Stabilnom trojkom poslovnu klimu ocenjuje 79% članova AmCham-a, što je dobar rezultat, imajući u vidu da su ocene bile znatno strože ranijih godina (prošle godine je umereno zadovoljno bilo 68% članstva, a pre dve godine 46%, dok su lošije ocene bile znatno učestalije). Poboljšanje poslovne klime očekuje se u manjoj meri kako u sledećoj, tako i u naredne tri godine. MMS kompanije su nešto oštrije u oceni (na nivou prošlogodišnjih ocena članova AmCham-a).
- **Prognoze za rast u 2019. godini bolje nego prethodnih godina:** AmCham kompanije su već drugu godinu za redom primetno optimističnije kada je reč o prognozama sopstvenog rasta, nego što je to bilo slučaj ranijih godina, kako po pitanju poboljšanja poslovnih rezultata, tako i po pitanju zapošljavanja. Čak 73% kompanija očekuje rast poslovanja, dok 58% planira

nova zapošljavanja u 2019. godini. Imajući u vidu da ostvareni rast AmCham kompanija već drugu godinu za redom prevazilazi njihova očekivanja (u oba parametra u proseku oko 10%), to svakako predstavlja jako dobru vest za celu privredu.

- **Izazovi u narednoj godini:** Dok AmCham članice četvrti put za redom smatraju da je predvidivost promene i primene propisa najveći izazov za njihovo poslovanje (čak 51%), MMS kompanije najviše strepe od nepredvidivosti i visokih iznosa fiskalnih i parafiskalnih nameta i teškoća pribavljanja dodatnih izvora finansiranja. Zajednički izazov i velikim i malim kompanijama sve više predstavlja nalaženje adekvatnih kadrova.

POSLOVNA KLIMA I REFORME ZA INVESTICIJE

- **Srbija u odnosu na susede:** Srbija je kao investiciona destinacija generalno bolje ocenjena od Crne Gore, Makedonije i Bosne i Hercegovine, a lošije u odnosu na susedne države koje su članice EU. Bugarska i Hrvatska su kao i prošle godine nešto bolje ocenjene, ali se njihova poslovna klima ocenjuje veoma slično srpskoj.
- **Najbolje i najgore ocenjene reforme za unapređenje poslovne klime u prethodnom periodu:** Kao i prošle godine, najbolje su ocenjene reforme sprovedene u mandatu prethodne Vlade - smanjenje deficita budžeta, manje administracije za pribavljanje građevinskih dozvola, reforma radnog zakonodavstva i početak implementacije eUprave.

Najgore ocene su i dalje dodeljene istim resorima – reforma javnih preduzeća, zdravstva i pravosuđa, pri čemu poslednje dve nisu dobile dobru ocenu niti od jednog ispitanika u uzorku.

- **Reforme za rast privrede - fokus na institucije i dosledno sprovođenje:** Institucionalne reforme su iz godine u godinu sve više u fokusu članova AmCham-a. Unapređenje vladavine prava, kapaciteta državne uprave u primeni propisa, efikasnosti pravosuđa, kao i aktivnog javno-privatnog dijaloga u zakonodavnom procesu, sve češće se pominju kao neizostavni preduslov za realizaciju efekata bilo koje sektorske reforme.

Ukrštanjem prioritetnih reformi i najvećih izazova sa kojima se susreću i velike i male kompanije, dobija se sledeća lista prioriteta:

1. Unapređenje vladavine prava i efikasnosti pravosuđa;
2. Unapređenje predvidivosti poreskog i parafiskalnog opterećenja i reforma Poreske uprave;
3. Unapređenje transparentnosti zakonodavnog procesa (konsultacije sa privredom), a posebno praćenje primene propisa i merenja efekata istih;
4. Dalje suzbijanje sive ekonomije;
5. Podsticanje eUprave i ePoslovanja;
6. Prilagođavanje obrazovanja potrebama privrede i smanjenje administracije iz oblasti radnog prava;
7. Smanjenje nekarinskih barijera za uvoz i izvoz, posebno u CEFTA regionu;
8. Unapređenje efikasnosti zdravstva;
9. Osavremenjivanje politika iz oblasti životne sredine i njihovog sprovođenja;
10. Efikasnija zaštita imovinskih prava.

SNAGA AMCHAM ZAJEDNICE

PODACI ZA 2017. GODINU

200

AMERIČKIH, MEĐUNARODNIH
I DOMAĆIH KOMPANIJA ČLANICA

95.000

ZAPOSLENIH GRAĐANA SRBIJE*
I JOŠ 130.000 INDIREKTNO ZAPOSLENIH

10,8

MILIJARDI EVRA
OSTVARENIH GODIŠNJIH PRIMANJA*

14

MILIJARDI EVRA
UKUPNO OSTVARENIH INVESTICIJA

METODOLOGIJA I DEMOGRAFIJA

Istraživanje poverenja i zadovoljstva investitora sprovedeno je po peti put među kompanijama članicama AmCham-a i zasnovano je na ispitivanju percepcije stanja u srpskoj ekonomiji i očekivanja neophodnih privrednih reformi. Prvo ovakvo istraživanje sprovedeno je krajem 2013. godine, nakon čega su usledila tri naredna kruga 2014, 2016. i 2017. godine. Kao i u slučaju prethodnih istraživanja, metodologija je i ove godine ostala nepromenjena: kvantitativni deo zasnovan je na elektronskoj anonimnoj anketi sprovedenoj od jula do oktobra 2018. godine, a kvalitativni deo je podrazumevao intervjue „jedan na jedan“ sa top menadžerima odabranih kompanija. Ove godine, istraživanje je obuhvatilo i kontrolni uzorak sastavljen od malih, mikro i startup kompanija van AmCham članstva, koji su bili deo i kvantitativnog i kvalitativnog dela istraživanja.

STRUKTURA UZORKA

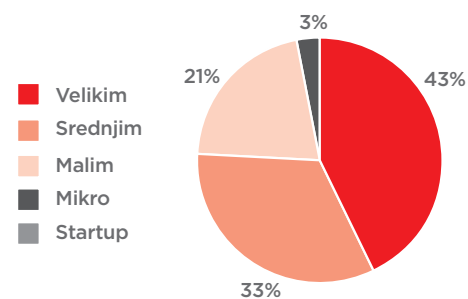
Kvantitativno istraživanje – AmCham kvantitativni uzorak čini 97 AmCham članova, od kojih je 43% velikih, 33% srednjih, 21% malih i 3% mikro kompanija. 28% ovog uzorka čine kompanije sa više od 500 zaposlenih, narednih 27% čine one sa od 100 do 500 zaposlenih, dok 45% ispitanih kompanija ima manje od 100 zaposlenih.

Ispitane AmCham kompanije članice zapošljavaju svega 6000 radnika sa minimalnom zaradom regulisanom propisima Republike Srbije – što iznosi 10% od ukupno broja njihovih zaposlenih. Dodatno, 96% ispitanika ne koristi podsticaje za investicije ili zapošljavanje koje obezbeđuje Vlada Republike Srbije.

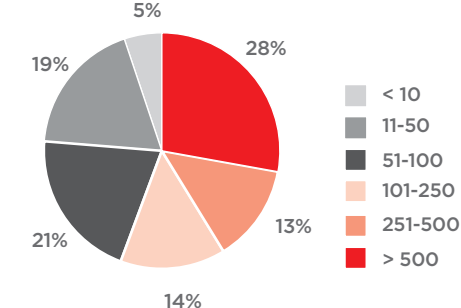
Kompanije koje su učestvovalе u istraživanju pokrivaju razne sektore: poljoprivredu, konsultantske usluge i računovodstvo, distribuciju i logistiku, obrazovanje, finansijske usluge, robu široke potrošnje (FMCG), usluge, zdravstvo i farmaceutsku industriju, informaciono-komunikacione tehnologije (IKT), proizvodnju, marketing i odnose sa javnošću, nekretnine i putovanja. Najveći broj ispitanika dolazi iz IKT sektora, proizvodnje, industrije i sektora konsultantskih usluga, a njih 86% su članovi izvršnog rukovodstva svojih kompanija.

Kvalitativno istraživanje – sprovedeno je putem direktnih intervjua sa 32 odabrane kompanije iz AmCham članstva, koji su podrazumevali komentarisane rezultata kvantitativnog istraživanja i detaljne razrade ključnih izazova poslovanja. Sektorska pokrivenost AmCham-ovog kvalitativnog uzorka bila je ista kao i kod kvantitativnog. Skoro svi intervjuisani u okviru kvalitativnog uzorka su generalni direktori kompanija.

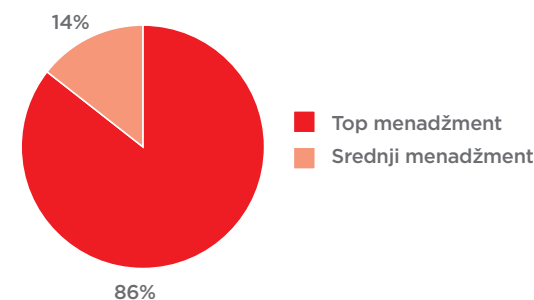
KOJOJ GRUPI PRAVNIH LICA PRIPADA VAŠA KOMPANIJA?

KOLIKO ZAPOSLENIH IMA VAŠA KOMPANIJA?

KOJA JE VAŠA POZICIJA U KOMPANIJI?

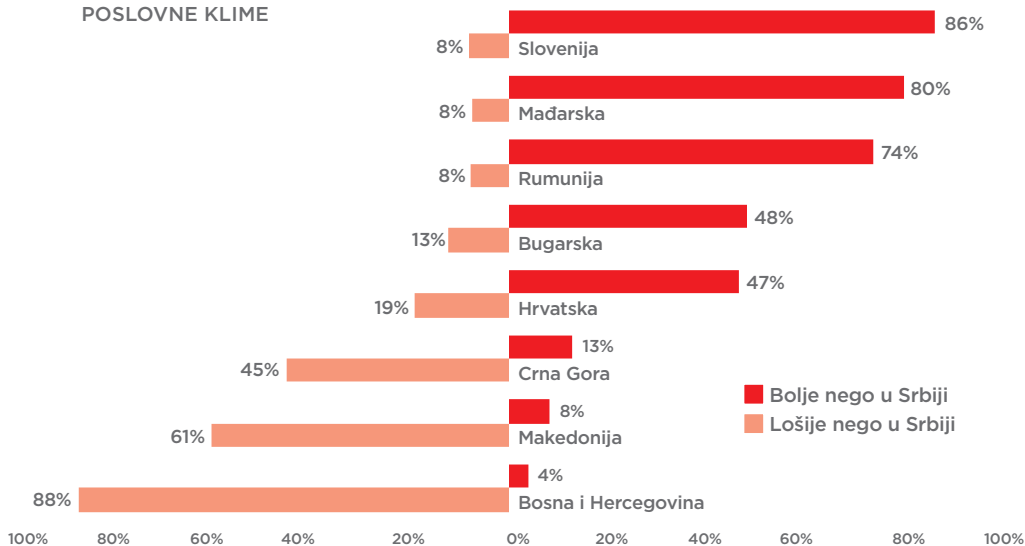
Kontrolni uzorak – Kada je reč o kontrolnom uzorku, njega čini 41 mala, mikro i startup kompanija, koje su popunjavale istu elektronsku anketu kao i kvantitativni uzorak, od kojih polovinu čine startup-ovi, dok je ostatak ravnomerno raspodeljen između malih i mikro kompanija. Gotovo svaki pojedinačni ispitanik zapošljava manje od 50 ljudi. Ove kompanije primarno posluju u sektoru proizvodnje i industrije, poljoprivrede i IKT sektoru.

Razgovori sa kompanijama koje su učestvovala u kontrolnom uzorku su podrazumevali komentarisanje rezultata istraživanja koje je sprovedeno među kompanijama članicama AmCham-a i pružili su uvid u njihovo viđenje poslovnog okruženja, kao i prioritete reforme za njegovo unapređenje.

SRBIJA U ODNOSU NA SUSEDE

Kada je reč o poređenju poslovne klime u Srbiji sa zemljama iz okruženja, utisak AmCham članova je da su Slovenija, Mađarska i Rumunija daleko bolje investicione destinacije, dok sasvim suprotno važi za Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Crnu Goru. Bugarska i Hrvatska su članice EU koje su ocenjene nešto bolje od Srbije, ali oko trećine članova smatra da su približnih performansi kao Srbija. Percepcija AmCham članova je u ovom smislu gotovo identična u poslednje dve godine.

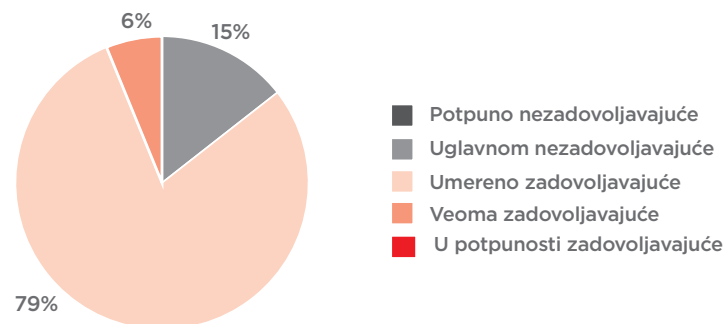
POREĐENJE SRBIJE SA SUSEDIMA SA ASPEKTA KVALITETA POSLOVNE KLIME

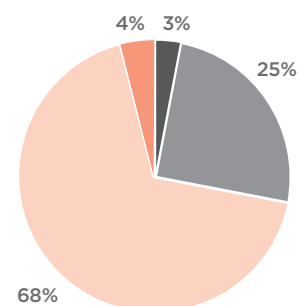
ZADOVOLJSTVO POSLOVNOM KLIMOM I OČEKIVANJA NJENOG BUDUĆEG RAZVOJA

Zadovoljstvo članica AmCham-a poslovnom klimom se već drugu godinu za redom poboljšava i ocenjeno je solidnom trojkom. 79% ispitanika poslovnu klimu ocenjuje kao umereno zadovoljavajuću, u odnosu na 68% prošle godine i 46% pre dve godine. Takođe, značajno se smanjuje broj onih koji negativno ocenjuju poslovnu klimu (ove godine 15%, prošle godine 28%, a 2016. godine čak 53%), dok blago raste broj pozitivnih ocena (6% ove godine, u odnosu na 4% prošle godine i 1% 2016. godine).

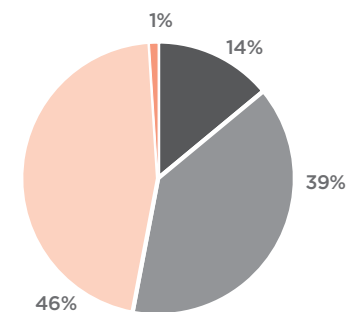
OCENA POSLOVNOG OKRUŽENJA U SRBIJI 2018. GODINA

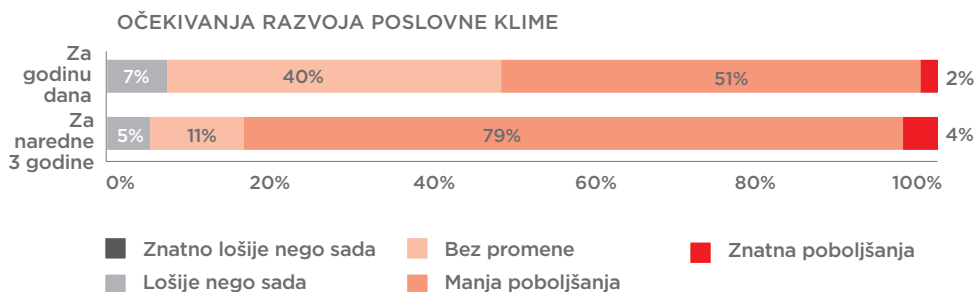
OCENA POSLOVNOG OKRUŽENJA U SRBIJI 2017. GODINA

OCENA POSLOVNOG OKRUŽENJA U SRBIJI 2016. GODINA

Kao i prethodne godine, kompanije iz kontrolnog uzorka strože ocenjuju poslovnu klimu, nego što to čine AmCham članice. Dve trećine kontrolnog uzorka poslovnu klimu ocenjuje jakim dvojkom. Očekivanja razvoja poslovne klime su skromna za narednu godinu, dok se manja poboljšanja očekuju tek u naredne 3 godine.

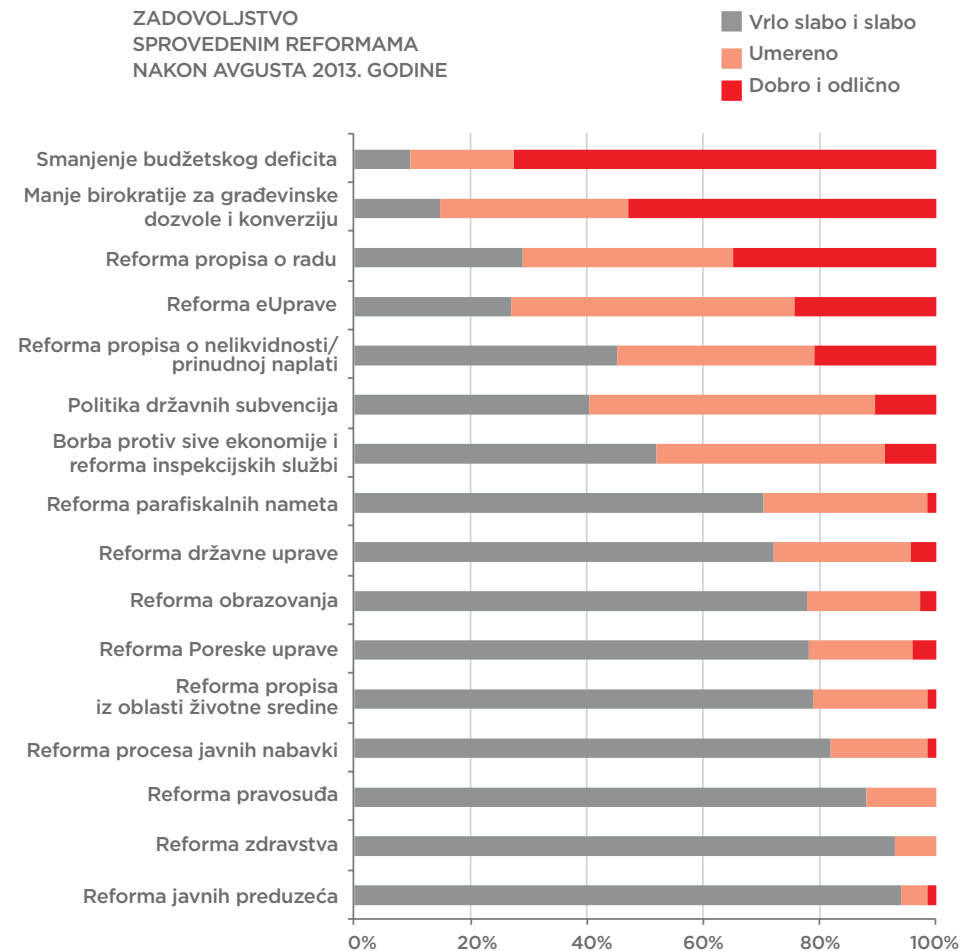
OCENA PRETHODNIH REFORMI

Iako raste zadovoljstvo poslovnim klimom u prethodna 3 istraživanja, članice naglašavaju da postoji dosta prostora za unapređenje, pre svega u tempu reformi i činjenici da su najbolje ocenjene reforme uglavnom zaslugom prethodne Vlade.

Kao **najuspešnije reforme** u poslednjih pet godina, AmCham članice ocenjuju smanjenje budžetskog deficita, efikasnost izdavanja građevinskih dozvola, započetu reformu eUprave i reformu propisa o radu. Stabilizacija budžeta je najbolje ocenjena reforma i u prošlogodišnjem istraživanju, reforme građevinskih dozvola i uvođenje eUprave su konzistentno dobro ocenjivane od 2016. a reforma propisa o radu od 2014. godine.

Oblasti u kojima **reformi ili nije bilo, ili su loše ocenjene** su reforma javnih preduzeća, reforma zdravstva i reforma pravosuđa, pri čemu poslednje dve nisu dobile dobru ocenu ni od jednog ispitanika u uzorku.

ZADOVOLJSTVO SPROVEDENIM REFORMAMA NAKON AVGUSTA 2013. GODINE

CRTICE SA INTERVJUJA:

„Reforma javnih preduzeća je ubedljivo najranije započeta, a najduže nerealizovana reforma u novijoj srpskoj istoriji. Ako smo pokušali da reformišemo polako, i to ne ide, kada ćemo pokušati drugi pristup?“

Kada govore o očekivanjima u narednoj godini, članice se uglavnom osvrću na najavljene ili započete reforme u prethodnom periodu, sa očekivanjima da će one u 2019. godini dati rezultate (unapređenje predvidivosti poreskih propisa, reforma Poreske uprave, reforma parafiskala, zaokruživanje reforme inspekcijskog nadzora, unapređenje eUprave), dok na dugi rok očekuju značajnija poboljšanja u institucionalnom kapacitetu države da obavlja valjano svoju pravu funkciju (pravosuđe, zdravstvo, unapređenje zaštite životne sredine, obrazovanje i sl.) i sprovede reforme za koje je potrebno više vremena.

Zanimljivo je istaći da je kontrolni uzorak MMS kompanija stroži i u oceni pojedinačnih reformi u odnosu na članove AmCham-a. Dobro ocenjena je samo fiskalna stabilizacija, smanjenje birokratije za građevinske dozvole je ocenjeno kao umereno, a sve ostale reforme su ocenjene kao slabe ili vrlo slabe. Ubedljivo najlošije mišljenje kontrolni uzorak ima o reformi parafiskala i do sada sprovedenoj reformi javnih nabavki.

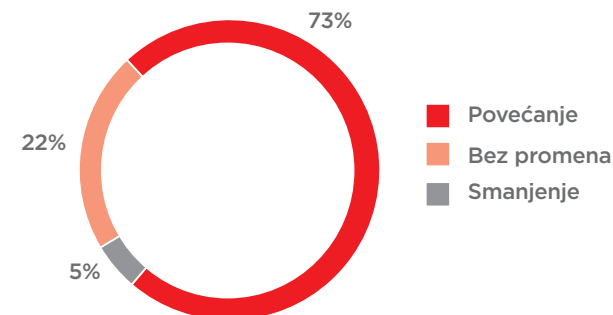
PROGNOZE ZA RAST

Prošle godine zabeleženo je značajno poboljšanje prognoza kompanija vezano za njihov rast. Tada je čak 70% kompanija prognoziralo rast u 2018. godini, što je bilo povećanje od preko 10% u odnosu na očekivanja izražena prethodnih godina.

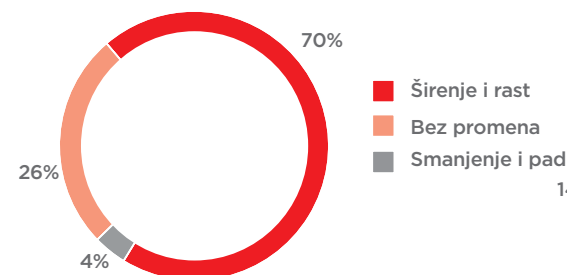
Ovakve prognoze su potvrđene i za 2019. godinu, te **73% ispitanih kompanija očekuje rast poslovanja.**

Ostvareni rast AmCham kompanija, već drugu godinu za redom prevazilazi njihova očekivanja, i to u proseku za preko 10% pa je tako rast u 2018. godini ostvarilo čak 83% članova AmCham-a, što, imajući u vidu karakteristike uzorka, ekonomsku snagu, broj zaposlenih, ali i doprinos budžetu, predstavlja dobru osnovu za ubrzavanje privrednog rasta Srbije.

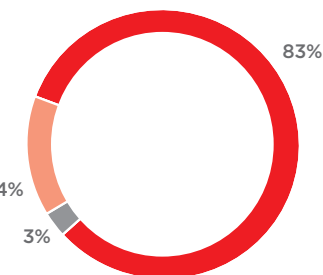
OČEKIVANJA O RASTU
KOMPANIJA U 2019.

OČEKIVANJA O RASTU
KOMPANIJA U 2018.

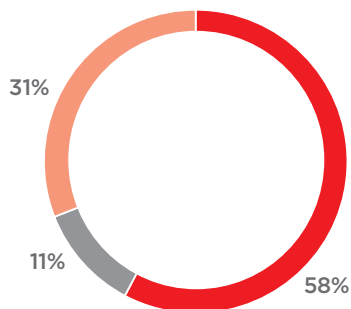
OSTVARENI REZULTATI
KOMPANIJA U 2018

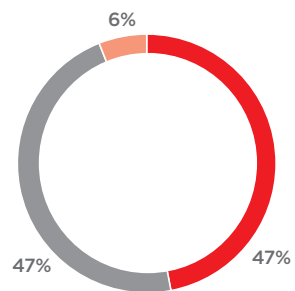
Kao i prošlih godina, istraživanje i ove godine potvrđuje da očekivani rast zaposlenosti sporije prati očekivani rast poslovanja, ali je primetan veći optimizam nego ranijih godina. **Tako, 58% AmCham ispitanika, planira novo zapošljavanje u sledećoj godini što predstavlja do sada najveća očekivanja za novo zapošljavanje od početka izrade AmCham istraživanja (2017. - 47%, 2016. - 50%, 2014. - 47%).**

Upoređivanjem očekivanog i realizovanog rasta zaposlenih u 2018. godini, kao i u slučaju prognoze rasta kompanije, vidimo **veći ostvareni rast zaposlenosti od planiranog** (rezultati prevazilaze očekivanja za skoro 10%).

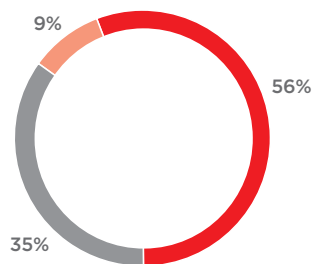
OČEKIVANJA O KRETANJU BROJA ZAPOSLENIH U 2019.

OČEKIVANJA O KRETANJU BROJA ZAPOSLENIH U 2018.

OSTVARENA KRETANJA BROJA ZAPOSLENIH U KOMPANIJAMA U 2018.

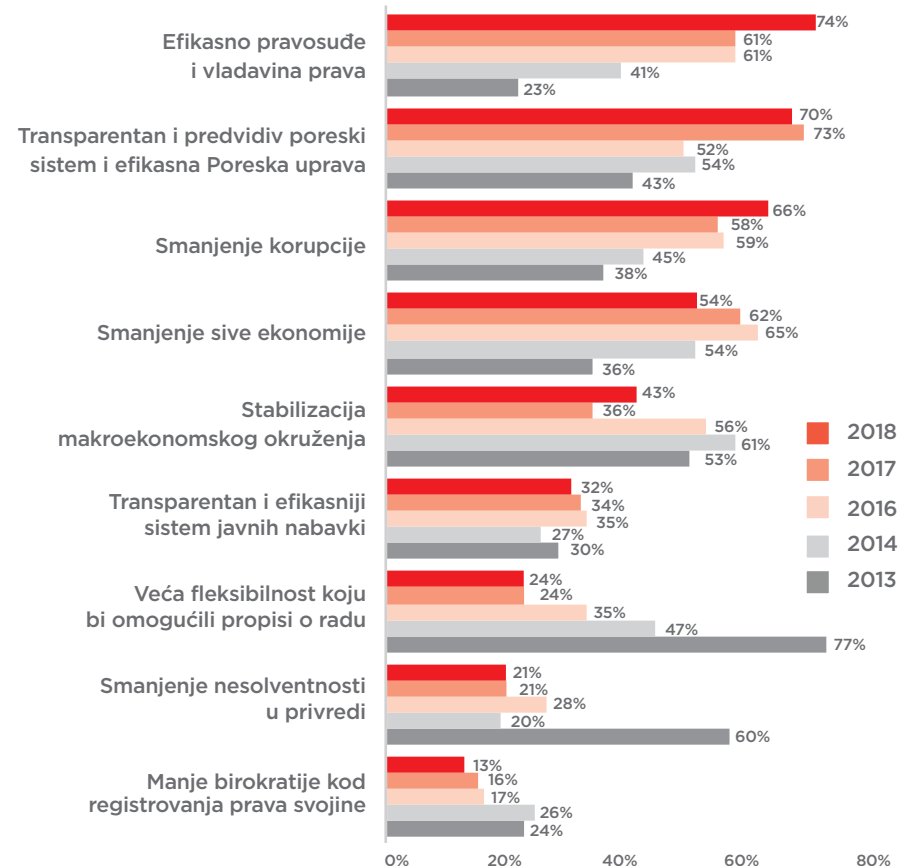
■ Povećanje
■ Bez promena
■ Smanjenje

MMS kompanije, kao i prošle godine, karakteriše znatno veći optimizam za rast i zapošljavanje, ali su im performanse u prethodnom periodu znatno ispod očekivanja, i kreću se oko nivoa procenata performansi AmCham kompanija.

REFORME ZA NOVE INVESTICIJE I RAST

AmCham članovi kao najbitnije reforme za dalji rast navode sličnu grupu faktora kao prošle godine, uz veliki skok značaja efikasnosti pravosuđa i vladavine prava, koja je odabrana kao prvi prioritet za unapređenje poslovne klime, i za koju je glasalo 74% ispitanika. Ostali prioriteti su konzistentno povećanje predvidivosti poreskog sistema i efikasnost Poreske uprave, koju traži 70% članova, smanjenje korupcije, koju očekuje 66% i dalje aktivnosti na suzbijanju sive ekonomije, koju očekuje 54% članstva.

REFORME ZA NOVE INVESTICIJE I RAST - TREND

Institucionalni faktori koju su pre dve godine imali kvantni skok na listi prioriteta, nastavili su sa takvim rastom i u ovogodišnjem istraživanju. Prebacivanje fokusa na pravosuđe, pravnu državu i smanjenje korupcije koje je primetno od 2016. godine, sa tema koje su dominirale u istraživanjima 2013. i 2014. godine (Zakon o radu, regulativa stečaja i izvršenja, Zakon o planiranju i izgradnji, kao i stabilizacija makroekonomskog okruženja), članovi delimično vide u dobrim rezultatima koje su donele dosadašnje reforme, a delimično u činjenici da reformski zakoni koji tretiraju određenu materiju imaju ograničeni domet, ukoliko institucije koje su zadužene za sprovođenje, to ne rade dosledno i ako zaštita prava na sudu nije efikasna.

CRTICE SA INTERVJUA:

„Još u vreme 1990-tih u Ustavu je pisalo da je dozvoljeno sve što nije zakonom zabranjeno. Mi danas, suprotno tome, imamo Zakon o deviznom poslovanju u kome je eksplicitno navedeno šta je dozvoljeno, dok je sve ostalo zabranjeno. To su načini regulacije iz prošlog veka, koje bi trebalo prevesti u moderne okvire.“

Kapacitet državne uprave da stručno i efikasno primenjuje propise, počev od Poreske uprave, katastra, preko ALIMS-a, Inspekcije za lekove do opštinskih sekretarijata koji se bave imovinsko-pravnim odnosima i slično, problematizuje se konzistentno u poslednja tri istraživanja. Rešenje problema kompanije članice vide u racionalizaciji administrativnih postupaka (često su oni nasleđeni iz prošlosti i postoje manje zahtevne procedure koje bi postigle isti cilj), povećanju kapaciteta državnih institucija (u smislu znanja i modernijih načina obavljanja posla, ali i dodeljivanja većeg broja izvršilaca na određene poslove), ali i široj automatizaciji i digitalizaciji uprave koja bi omogućila preraspodelu radnih mesta.

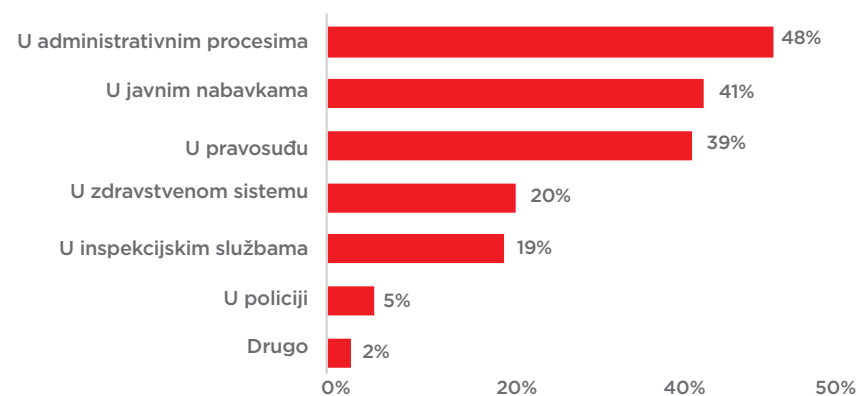
CRTICE SA INTERVJUA:

„Prodaja lekova putem interneta je u potpunosti zabranjena prema važećim zakonima, a online oglasi su puni reklama po trgovačkim nazivima leka. Kapaciteti nadležne inspekcije broje pet inspektora za celu Srbiju, a oni su zaduženi i za nadzor nad proizvođačima lekova, apotekama itd. Efekat je apsurdan - ono što je eksplicitno zabranjeno u zakonu je potpuno nekontrolisano (osim po prijavi zainteresovanih strana), dok je ono što je dozvoljeno pod određenim uslovima veoma detaljno kontrolisano.“

Zahtevi za **smanjenjem korupcije** i osnaživanjem institucija rastu, iz godine u godinu. Dok je 2013. godine nešto preko jedne trećine članova (38%) smatralo da je iskorenjivanje korupcije jedan od bitnih prioriteta za unapređenje poslovne klime, to u 2018. smatra dve trećine ispitanika (66%). Korupcija je, prema percepciji članova AmCham-a, ali i MMS kompanija, najprisutnija u administraciji (procesima pribavljanja dozvola, saglasnosti i slično), pa zatim u javnim nabavkama i pravosuđu.

CRTICE SA INTERVJUA:

„Neregularnosti i visoka percepcija korupcije u procesima javnih nabavki ne proističe iz zakonskih rešenja, već iz njihove primene i nadzora nad primenom. Zato se ne možemo pouzdati da će dobro napisan zakon rešiti probleme u praksi, moramo povećati kapacitet naručilaca da ga sprovode i znatno ojačati mehanizam nadzora, tako da onaj ko zakon krši ima veliku verovatnoću da će biti kažnjen.“

**PERCEPCIJA OBLASTI U KOJIMA
PREOVLADUJE KORUPCIJA**

CRTICE SA INTERVJUA:

„Sekretarijat za poslove legalizacije objekata odbija da izda potvrde da se konkretan objekat nalazi u postupku legalizacije, što onemogućava postupak prenosa prava svojine, suprotno važećem Zakonu o ozakonjenju objekata. Time je neko ko je prema zakonu podneo kompletnu dokumentaciju za ozakonjenje, i čeka već više od dve godine odluku nadležnog organa, sada dodatno penalizovan tako što svoju nepokretnost ne može ni da proda.“

Prošlogodišnji reformski favorit – **unapređenje predvidivosti poreškog sistema i efikasnija Poreska uprava** – zadržao je svoju podršku među članicama, prevashodno iz razloga što obećanja koja su data u prethodnom periodu još nisu dala konkretne rezultate.

Kao i prošle godine, **investicione odluke MMS kompanija vođene su istom listom prioriteta kao što je to slučaj kod AmCham članica** – prva četiri najvažnija faktora za velike kompanije, u malo drugačijem redosledu, su prioriteta i malim kompanijama. Najveći prioritet dat je povećanju transparentnosti poreskog sistema i reformi Poreske uprave, a odmah iza toga smanjenju korupcije, unapređenju efikasnosti sudstva i smanjenju sive ekonomije.

IZAZOVI U NAREDNOJ GODINI

Pitanje po kome se najviše razlikuju rezultati AmCham ispitanika i kontrolnog uzorka je prioritizacija najvećih izazova u narednoj godini.

AmCham članice, četvrti put zaredom, smatraju da je **predvidivost promene i primene propisa** najveći izazov (51%), iza koga slede **izazovi nalaženja kvalitetne radne snage** (42%), **nelojalne konkurencije** (40%) i **predvidivosti fiskalnih i parafiskalnih nameta** (37%).

Sa druge strane, ispitanici u kontrolnom uzorku najviše strepe od nepredvidivosti i visokih iznosa fiskalnih i parafiskalnih nameta, teškoća u pribavljanju dodatnih izvora finansiranja i izazova u traženju adekvatnih kadrova.

KLJUČNI IZAZOVI PRED KOMPANIJAMA U 2018. GODINI

Zanimljivo je da i jednima i drugima zajednički izazov predstavlja nedostatak adekvatnih kadrova. Tema nedostatka kadrova se iz godine u godinu penje na listi izazova među AmCham kompanijama, te je sa 6. mesta u 2014. godini, došla do 2. mesta u 2018.

CRTICE SA INTERVJUA:

„Do kvalitetnih kadrova je sve teže doći. Već nekoliko godina imamo problema sa zapošljavanjem srednjeg menadžmenta – od finansijskih kontrolera, preko menadžera za elektronsku trgovinu do regionalnih menadžera prodaje. Od nedavno, imamo problema i u zapošljavanju radnika u fabrici, posebno posle otvaranja nekoliko velikih postrojenja u Vojvodini, čak i na nižim stepenima stručne spreme.“

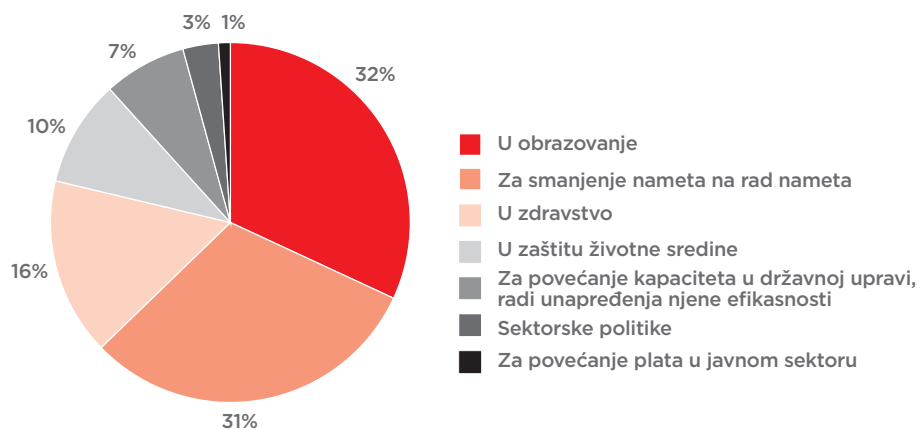
ULOGA DRŽAVE U PODSTICANJU PRIVREDNOG RASTA

Prema rezultatima kvalitativnih intervjua dosadašnji skroman rast domaćih privatnih investicija posledica je istih manjkavosti koje se navode kao prioritete zamerke opštoj poslovnoj klimi – u oblasti vladavine prava, kapaciteta i nezavisnosti institucija u sklopu državne uprave i nivou korupcije.

Ulogu države, pored unapređenja opšteg pravnog i institucionalnog okvira članice AmCham-a vide prevashodno u izgradnji infrastrukture, unapređenju obrazovanja i njegovog povezivanja sa privredom, unapređenju zdravstvenih usluga i kulture.

U skladu sa ovakvom logikom, 32% ispitanika smatra da dodatni fiskalni prostor u odnosu na prethodne godine treba uložiti u obrazovanje, 31% smatra da bi isti mogao biti iskorišćen za smanjenje nameta na rad, dok 16% smatra da bi ga trebalo uložiti u zdravstvo.

OČEKIVANJA ULAGANJA BUDŽETSKIH SREDSTAVA ZA PODSTICANJE PRIVREDNOG RASTA

PREDUSLOVI ZA RAST VELIKIH I MALIH KOMPANIJA – SUMARNI PRIORITETI

Kombinovane preduslove za rast AmCham članica i MMS kompanija ove godine predvodi neophodnost unapređenja efikasnosti pravosuđa i vladavine prava, predvidivost poreskog i parafiskalnog opterećenja i dosledna primena zakona od strane Poreske uprave. Dok AmCham članice ostaju pri suzbijaju sive ekonomije i podsticanju razvoja eUprave, ePoslovanja i eTrgovine, MMS kompanije smatraju prioritetenim smanjenje birokratije kod uvoznih/izvoznih poslova, kao i dalje smanjenje opterećenja za nova zapošljavanja.

CRTICE SA INTERVJUA:

„Najproblematičnije administrativne procedure i postupci za firme koje svoj rast baziraju na izvozu su nekarinske barijere za izvoz u CEFTA regionu, koje se generišu istim takvim nekarinskim barijerama za uvoz koje naši organi uvode njihovim izvoznicima. Posebno problematični su postupci pri uvozu i izvozu hrane i pića koji se odnose na procedure sanitarne, fitosanitarne i veterinarske inspekcije.“

Unapređenje vladavine prava i efikasnosti pravosuđa –

skraćivanje dužine sudskih procesa i specijalizacija, odnosno unapređenje znanja sudija iz pojedinih oblasti, navode se kao glavni prioriteti u ovoj oblasti. Posebno se naglašava važnost unapređenja rada upravnih sudova koji predstavljaju poslednju instancu u administrativnim postupcima.

Unapređenje predvidivosti poreskog i parafiskalnog opterećenja, kao i dosledna primena zakona od strane Poreske uprave –

blagovremene javne rasprave na poreske propise, ujednačavanje postupanja Poreske uprave, ograničavanje uvođenja i smanjivanje postojećih parafiskalnih nameta, su i ove godine na vrhu liste prioriteta AmCham članova. Pored

unapređenja transparentnosti i efikasnosti rada u domenu izrade poreskih propisa i njihove primene od strane Poreske uprave, poseban akcenat članice AmCham-a stavljaju i na unapređenje efikasnosti upravnih sudova u pravno-finansijskoj materiji. U odgovorima ispitanika iz kontrolnog uzorka posebno se izdvajaju zahtevi za unapređenje efikasnosti Poreske uprave u izdavanju rešenja za paušalno oporezivanje.

Unapređenje transparentnosti zakonodavnog procesa, konsultacija sa privredom i praćenje primene kao i merenja efekata propisa – konsultacije sa privredom oko izmene propisa i dalje predstavljaju izuzetak, a ne pravilo. Istovremeno povećavaju se pritužbe na neadekvatnu primenu propisa – različita tumačenja ili prosto odsustvo primene važećih propisa, nekada zbog nepostojanja kapaciteta, ali i znanja nadležnih institucija. Odsustvo efikasnog korektivnog mehanizma za takvo ponašanje državne uprave posebno je apostrofirano kao problematično (bilo kroz administrativne mehanizme ocene učinka rada, bilo kroz efikasne upravne sporove).

Suzbijanje sive ekonomije – uspostavljanje jednakih uslova za sve u primeni zakona, efikasan inspekcijski nadzor i bolja saradnja sa pravosudnim organima, kao i poseban fokus na suzbijanje nelegalne trgovine na internetu, predstavljaju ovogodišnji fokus borbe protiv sivog tržišta.

Razvoj eUprave i ePoslovanja – već treću godinu za redom se digitalizacija nalazi među najvažnijim prioritetima za rast kompanija, kako kroz reformu državne uprave, tako i kroz povećanje prihoda otvaranjem novih kanala komunikacije sa kupcima. Zamena papirnih administrativnih postupaka elektronskim predstavlja, pored ušteda u vremenu i novcu, značajan faktor u smanjenju korupcije za koju se smatra da je najrasprostranjenija u administrativnim postupcima.

Smanjenje birokratije kod uvoznih i izvoznih procedura – smanjenje carinskih i necarinskih barijera i ubrzavanje protoka robe i usluga preko granice, posebno u CEFTA regionu, predstavlja veliku šansu Srbije za realizaciju boljih izvoznih rezultata. Posebno raduje veliko interesovanje sektora srednjih, malih i mikro preduzeća za ubrzavanje spoljnotrgovinskih postupaka i smanjenje administracije.

Prilagođavanje obrazovanja potrebama privrede i smanjenje administracije iz oblasti radnog prava – regulisanje angažovanja radnika preko agencija, uklanjanje barijera u vezi sa zapošljavanjem stranaca, adekvatno obrazovanje, a u sektoru malih firmi i smanjenje troškova rada, predstavljaju okosnicu potencijalnih reformskih poduhvata u ovoj oblasti.

Poboljšanje dostupnosti zdravstvene usluge – kao i prethodnih godina, omogućavanje sinergije javnog i privatnog sektora, srednjoročno planiranje i unapređenje načina kontrole trošenja sredstava, kao i obezbeđivanje bržeg pristupa inovativnim terapijama, prepoznato je kao ključno za reformu zdravstva.

Osavremenjivanje politika iz oblasti životne sredine i njihovog sprovođenja – harmonizacija domaće regulative sa EU propisima kroz ojačavanje i unapređenje postojećeg sistema upravljanja otpadom.

Efikasnija zaštita imovinskih prava, posebno u segmentu registracije imovine i sprovođenja ugovora – obezbeđivanje doslednog sprovođenja propisa, povećanje efikasnosti administracije za upis prava svojine, ozakonjenje i konverziju predstavljaju izazov u ovoj oblasti.

EFIKASNOST PRAVOSUĐA

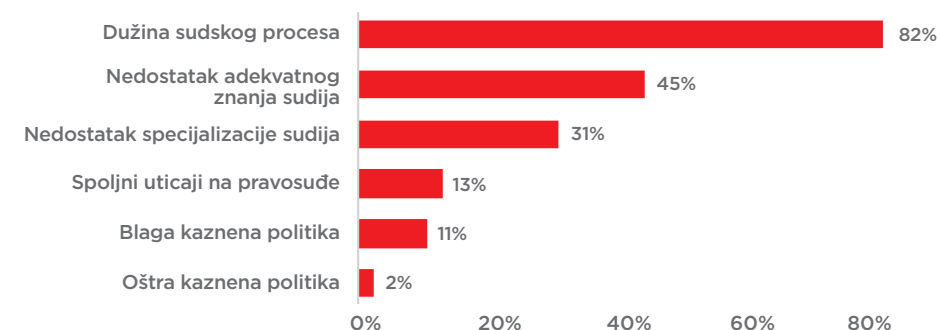
Uspostavljanje veće efikasnosti pravosuđa i vladavine prava je u ovogodišnjem istraživanju identifikovano kao prioritarna reforma za unapređenje poslovne klime, uz najveći zabeležen skok u odnosu na prošlogodišnje rezultate. Percepciju o sporosti dugo najavljivane reforme pravosuđa, potvrđuje i ocena 88% ispitanika da su preduzeti koraci u ovom pravcu tokom prethodnih godina nedovoljni.

CRTICE SA INTERVJUA:

„Upravni sudovi su konačna instanca koja sankcioniše loš rad državne uprave. Ako imate pogrešnu primenu zakona od strane upravnog organa, to je poslednja instanca kojoj možete da se obratite. Kada ti postupci traju u proseku 3-5 godina, kada izostaje stručnost i specijalizacija sudija za pojedine oblasti, retko će se koja kompanija odlučiti da se upusti u taj proces.“

70% članstva smatra da je efikasnost pravosuđa vrlo niska ili niska, dok je tek 20% ocenjuje kao umerenu. Najveće prepreke ispitanici vide u dužini sudskih procesa (82%), ali i u nedostatku adekvatnih znanja i specijalizacije sudija, posebno u komplikovanim privrednim i finansijskim sporovima. Primera radi, kvalitet prvostepenih rešenja u poresko-finansijskoj materiji se ističe kao nizak, a kao problem se navodi i nepostojanje mehanizma za praćenje predmeta i analizu statističkih podataka o presudama koje su poništene u drugostepenom postupku. Blaga kaznena politika se posebno naglašava kao problematična u slučajevima koji se tiču nelegalne trgovine, što ne ostvaruje svrhu ni generalne, niti specijalne prevencije.

PREPREKE ZA POSLOVANJE KOMPANIJA SA ASPEKTA PRAVOSUDNOG SISTEMA

Ne manje važno, percepcija korupcije u pravosuđu je takođe na visokom nivou (skoro 40%) i ukazuje na neophodnost veće transparentnosti rada sudova.

PREDVIDIVOST FISKALNIH I PARAFISKALNIH NAMETA

Već četvrtu godinu za redom, unapređenje predvidivosti fiskalnog i parafiskalnog opterećenja i dosledna primena zakona od strane Poreske uprave su prvi prioriteti za članove AmCham-a kada donose odluku o novim investicijama i govore o pretpostavkama rasta svoje kompanije u narednoj godini. Da je mali napredak ostvaren u ovom domenu, potvrđuje i činjenica da je **70% ispitanika nezadovoljno reformom parafiskalnih nameta nakon 2013. godine, kao i da 78% ocenjuje reformu Poreske uprave kao nezadovoljavajuću.**

AmCham kompanije članice pre svega ukazuju na **tromost reforme parafiskala**, koja je započeta 2012. godine i čiji su pomaci ostvareni tek tokom 2018. godine, donošenjem Nacrta zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara i preduzetim koracima ka uspostavljanju dugo najavljivanog registra parafiskala. Sa druge strane, dominantan utisak ispitanika nakon sprovedene javne rasprave o Nacrtu ovog zakona, jeste da nadležna ministarstva i dalje nisu spremna za

korenitu reformu, koja bi podrazumevala ukidanje svih postojećih parafiskala. Dodatno, uprkos najavama Ministarstva finansija da će dugo pripreman zakon biti fiskalno neutralan, Nacrt je iskorišćen za uvećanje postojećih naknada, pa čak i uvođenje novih, posebno u delu koji se odnosi na ekološke naknade i deo naknada za vode.

CRTICE SA INTERVJUA:

„Suštinska reforma parafiskala bi podrazumevala brisanje svih energetske naknade, kao i naknade za zaštitu i unapređenje životne sredine, kako iz Nacrta zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara, tako i iz posebnih zakona kojim su uvedene.“

Kvalitativni intervjui ukazuju da je **predvidivost izmene poreskih propisa** i dalje visoko rangirana kao preduslov za unapređenje poslovanja kompanija i nove investicije. Kao pozitivan korak u pravom smeru, ispitanici navode najave ministra finansija da će posle niza godina biti prekinuta praksa usvajanja važnih poreskih propisa bez suštinskih i otvorenih konsultacija sa privredom, kroz organizovanje javnih rasprava o izmenama svih poreskih zakona koje su planirane u poslednjem kvartalu 2018. godine. Sa druge strane, postoji izvesna zabrinutost povodom slučajeva u kojima se javne rasprave sprovode samo po formalnoj proceduri, bez suštinskog razmatranja sugestija zainteresovanih strana. Kao primer neadekvatnog dijaloga navodi se usvajanje Pravilnika o evidencijama u PDV-a, koji je usvojen uz veliko protivljenje privrede i čija je primena od juna 2018. godine stvorila velike administrativne zahteve i poskupela proces plaćanja poreza od strane savesnih poreskih plataca.

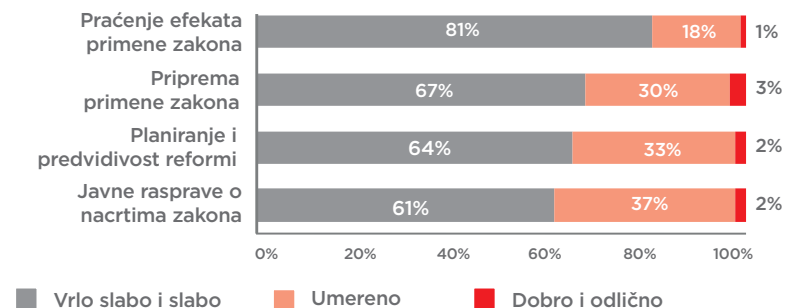
Što se tiče **reformе Poreske uprave**, ispitanici pozitivno reaguju na najave o njenom ubrzanju. Dok članovi AmCham-a vide pomake u saradnji sa Poreskom upravom u domenu suzbijanja sive ekonomije, povećanje njene efikasnosti, posebno u odnosu na obračune povraćaja PDV-a, ali i generalno ujednačavanje postupanja i tumačenja propisa, ostaje zamerka koja se ponavlja iz godine u godinu.

DELOTVORNOST JAVNO-PRIVATNOG DIJALOGA U PROCESU IZMENE REGULATORNOG OKVIRA

Već četvrti put zaredom AmCham članice kao najveći izazov u poslovanju u narednoj godini vide **nepredvidivost promene propisa**. Ovakva percepcija AmCham članova je svakako zasnovana na višegodišnjem negativnom iskustvu koje je posledica usvajanja zakona po hitnom postupku, bez prethodnih ili sa nedovoljno transparentnim javnim raspravama tj. konsultacijama sa privredom, i uz neadekvatnu analizu efekata predloženih mera.

Uprkos merama koje je država preuzela u poslednjih godinu dana, među kojima je svakako najvažnija usvajanje Zakona o planskom sistemu, broj zakona donetih u hitnoj skupštinskoj proceduri je značajno povećan, što je u direktnoj suprotnosti sa preporukom GRECA da se korišćenje ove procedure koristi kao izuzetak. U 2018. godini, zaključno sa polovinom oktobra, od 141 zakona, 65 je usvojeno po hitnoj (46%), a 76 po redovnoj (54%) proceduri. Ovo je gotovo duplo više hitnih procedura u odnosu na prošlu godinu, za isti vremenski period, kada je 12 zakona (25%) usvojeno po hitnom, tj. 37 zakona (75%) po redovnom postupku. Ne čudi da je ocena javno-privatnog dijaloga i dalje prilično pesimistična.

OCENA JAVNO-PRIVATNOG DIJALOGA U PROCESU IZMENE REGULATORNOG OKVIRA

Prema mišljenju više od polovine ispitanika, gotovo sve faze ovog procesa su ocenjene kao veoma loše – planiranje i predvidivost reformi (64%), priprema primene zakona (67%), javne rasprave o nacrtima zakona (61%). Međutim, ono što dodatno brine AmCham članove, i u svakodnevnoj praksi se pokazuje kao poseban izazov, je primena zakona i praćenje njegovih efekata – nedovoljno jasne odredbe, različita tumačenja, neprimenjivanje ili selektivna i nedоследna primena pojedinih propisa – čak 81% ispitanika veruje da je ovo slučaj, što je za 7% više nego prethodne godine.

CRTICE SA INTERVJUJA:

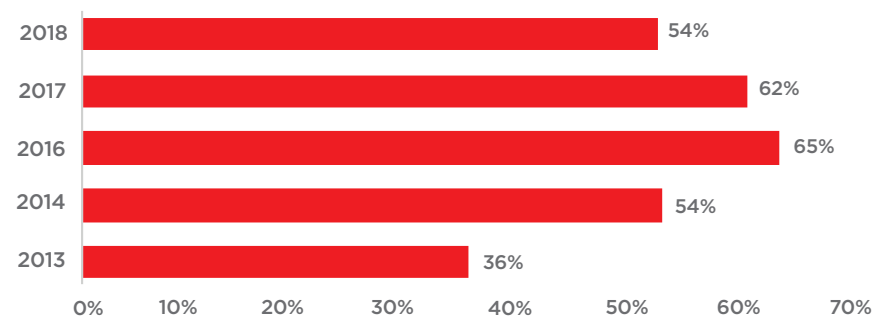
„Agencija za lekove i medicinska sredstva već godinama ne uspeva da obavi administraciju registracije i obnove registracije lekova u zakonskom roku. Kašnjenja se kreću i do devet meseci (267 dana za obnovu i 288 dana za registraciju leka). U Agenciji kažu zbog nedostatka administrativnih kapaciteta, i tako godinama. Istovremeno, na zahteve za pojednostavljenje procedura koje postoje u EU, iz resornog Ministarstva nema odgovora. Takođe godinama.“

SUZBIJANJE SIVE EKONOMIJE

Percepcija o važnosti borbe protiv sive ekonomije, kao reforme za unapređenje poslovne klime, zabeležila je izvestan pad u odnosu na prethodne godine i nalazi se na nivou iz 2014. godine, što znači da je većina članica (54%) i dalje smatra prioritetom. Zadovoljstvo sprovedenim reformama u borbi protiv sive ekonomije i reformama inspeksijskih službi je polovično (48% ovu reformu ocenjuje kao umerenu ili uspešnu, dok je 52% ocenjuje kao slabu ili vrlo slabu).

Sa druge strane, nelojalna konkurencija je i dalje veoma visoko rangirana kao jedan od ključnih izazova za poslovanje kompanija. Percepciju privrednika da i dalje postoji veliki prostor za unapređenje borbe protiv sive ekonomije, pokazuju i rezultati ovogodišnje studije Ekonomskog fakulteta koji procenjuju sivu ekonomiju na oko 30 odsto BDP-a, što je posle njenog intenzivnog rasta 2013. i 2014. i pada 2015. i 2016. dovodi do nivoa iz 2012. godine.

ZNAČAJ SMANJENJA SIVE EKONOMIJE KAO REFORME ZA UNAPREĐENJE POSLOVNE KLIME

U kvalitativnim intervjuima, AmCham članice ističu da **adekvatan sudski epilog prekršajnih i krivičnih dela iz oblasti sive ekonomije** i dalje izostaje, što je blisko povezano sa rastućim značajem efikasnosti pravosuđa na listi reformskih prioriteta. Dodatno, ispitanici ukazuju na **premeštanje nelegalne trgovine sa tradicionalnih tržišta na internet**, pri čemu ne postoje jasne inspeksijske nadležnosti za kontrolu ovih kanala. Iako se već godinama planira koordinacija između različitih organa zaduženih za zaštitu prava intelektualne svojine, do toga još uvek nije došlo - u poslednjih nekoliko godina institucije su čak nazadovale kada je reč o pojedinim oblastima poput softverske piraterije.

eUPRAVA I DIGITALNA TRANSFORMACIJA

Tehnološka revolucija neminovno ima ogroman uticaj na promene u radu kako privrede, tako i državne uprave, te ne iznenađuje što 51% naših ispitanika smatra da digitalna transformacija treba da bude jedna od pet prioritarnih oblasti koje će se naći u fokusu rada AmCham-a u budućnosti. Dok AmCham članovi pohvaljuju napore Vlade Republike Srbije na ovom polju - uspostavljanje Vladine Kancelarije za informacione tehnologije i elektronsku upravu - percepcija same reforme elektronske uprave je prilično podeljena - 29% ispitanika je vidi kao vrlo slabu i slabu, 36% kao umerenu, a 35% kao dobru i odličnu. Mesto za unapređenje AmCham članovi pronalaze u kreiranju digitalnih servisa koji će građanima i privredi omogućiti širok spektar usluga koje će zameniti dugotrajnu i komplikovanu papirološku administraciju. U tom smislu su posebno pohvaljeni napor Ministarstva pravde - Pravosudni informacioni portal je drastično skratio razmenu podataka između državnih i pravosudnih organa i time ubrzao postupke, a portal eSud će digitalizovati pokretanje upravnog spora.

CRTICE SA INTERVJUJA:

„Potrebno je što pre omogućiti plaćanje različitih taksi i naknada državnim organima preko portala eUprava. Iako je omogućeno pribavljanje određenih dokumenata onlajn, nemogućnost plaćanja odmah i dalje bespotrebno odugovlači proces.“

Same kompanije se na različite načine prilagođavaju nastalim promenama, od automatizacije internih procesa do integracije digitalnih rešenja u svoje proizvode i usluge. Međutim, u jednom su složne - digitalna transformacija je trenutno jedan od najvećih zadataka i izazova današnjeg društva i jedino saradnjom svih zainteresovanih strana može se doći do brzih, optimalnih rešenja koja će odgovarati državi, privredi i stanovništvu. Percepcija AmCham članova je da u ovom procesu ključnu ulogu treba da imaju kreativnost i lokalno znanje koje treba adaptirati i primeniti u skladu sa potrebama ovdašnjeg područja, kao i proaktivniji i sistematičniji odnos države prema domaćoj startup zajednici i privredi.

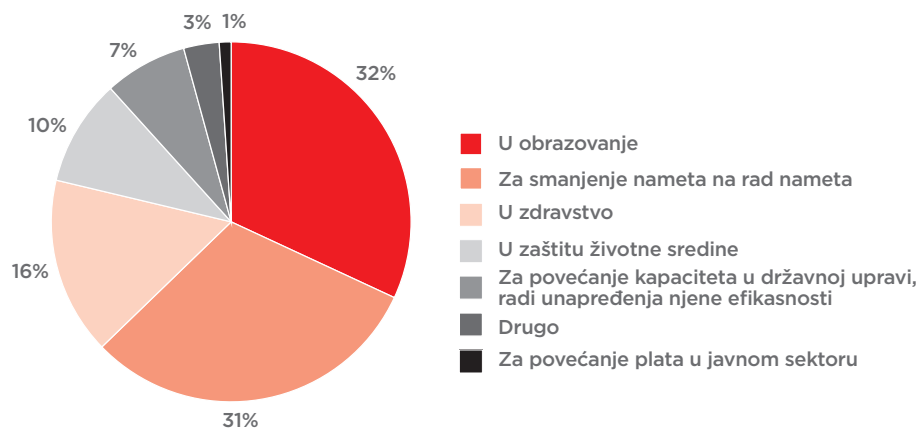
CRTICE SA INTERVJUJA:

„Tehnologija sve više jača učestvovanje svih građana u javnom životu - socijalne mreže, elektronska javna uprava, digitalni identiteti - samo su neki od primera promena koje državni aparati usvajaju. Promene na globalnom i lokalnom nivou koje se očekuju su pametni i sigurni gradovi, kvalitetniji i duži ljudski život, smanjen uticaj polarizacije moći i bogatstva. Međutim, trećina aktuelnih zanimanja i poslova će nestati usled automatizacije i pojedinci i društva kao i u svakoj od prethodnih industrijskih revolucija moraju da uče i budu fleksibilni.“

TRŽIŠTE RADA, LJUDSKI POTENCIJAL I OBRAZOVANJE

U rezultatima ovogodišnjeg istraživanja najjasnije se vidi veza između potreba tržišta rada, radnog zakonodavstva i obrazovnog sistema, tj. neophodnosti kreiranja profila i prilagođavanju propisa savremenim uslovima poslovanja. Tako su se među ključnih pet oblasti za čije reforme AmCham treba da se zalaže našli upravo obrazovanje (kako smatra 51% članstva) i radno zakonodavstvo (47%). Imajući u vidu da povećanje broja zaposlenih u 2019. očekuje većina AmCham članova (58%), ali da istovremeno veliki broj ispitanika (42%) smatra da će im kvalitet dostupne radne snage predstavljati ozbiljan izazov u narednih godinu dana, ne čudi podatak da najveći broj njih (32%) veruje da bi budžetska sredstva za povećanje privrednog rasta upravo trebalo uložiti u reformu obrazovanja, koja je ocenjena kao vrlo loša (78%).

OČEKIVANJA ULAGANJA BUDŽETSKIH SREDSTAVA ZA PODSTICANJE PRIVREDNOG RASTA

CRTICE SA INTERVJUA:

“Kao strancu u Srbiji mi je neshvatljivo da Vlada sa jedne strane sve čini ne bi li privukla strane direktne investicije, a onda se ti isti stranci suočavaju sa značajnom administracijom vezano za njihov radno pravni i status prebivališta. Ukoliko hoćete od Beograda da napravite centar regiona za multinacionalne kompanije, što je realna opcija, regulativa zapošljavanja stranaca mora biti znatno fleksibilnija.”

Ispitanici ističu potrebu za kadrovima koji odlično poznaju strane jezike, okrenuti su novim tehnologijama i spremni su da uče i prilagođavaju se konstantnim promenama. U tom smislu, po mišljenju AmCham članova, neophodne su tektonske promene obrazovnog sistema, koje će se na sistemski način pobrinuti da se sa decom od osnovne škole radi na perfektnom savladavanju stranih jezika, sticanju tehnoloških znanja i digitalnih veština, razvijanju kritičkog mišljenja i preduzetničkog duha. U suprotnom, trenutna situacija, u kojoj se mladi sa ovim znanjima i veštinama radije odlučuju za posao u inostranstvu, onemogućava kompanijama koje posluju u zemlji da adekvatnim kadrom popune slobodna mesta ili prošire svoje poslovanje, a one koje tek treba da dođu obeshrabruje.

CRTICE SA INTERVJUA:

“Za deset godina ostaćemo bez ljudi u svom timu zbog digitalne transformacije. Hitno krenuti sa usmeravanjem mladih ljudi na znanja i veštine koje će ih učiniti kompetitivnim u odnosu na tehnologije koje dolaze.”

